

IV Міжнародна конференція
«SCIENCE. PRACTICE AND THEORY»,
1-4 лютого 2022 року. Токіо, Японія

Секція – Мистецтвознавство

ТРАДИЦІЙНА НАРОДНА ІГРАШКА – КОД ДУХОВНОСТІ НАЦІЇ

Берlach Олександр Павлович
кандидат архітектури, доцент.
Волинський національний
університет імені Лесі Українки.
(Луцьк, Україна)
sasha.berlach@gmail.com

Лесик-Бондарук Оксана Олександрівна
кандидат архітектури, доцент.
Волинський національний
університет імені Лесі Українки.
(Луцьк, Україна)
O_Bondaruk@ukr.net

Важливо пам'ятати, що традиційна народна іграшка не тільки об'єкт дитячої діяльності, а й предмет культури, який має самостійну цінність, естетичний аспект і духовне навантаження. Як рідна мова, казка, пісня, вона є пам'яттю етносу, нації, людства про своє минуле.

Народна іграшка добра, весела, яскрава, виготовлена з природних, екологічно чистих матеріалів, які не зашкодять здоров'ю дитини. Вона розповідає про історію країни, про звичаї народу, формуючи підвалини духовно багатой та емоційно розвиненої особистості.

Засобом традиційної іграшки відбувається вивчення і пропаганда культурних надбань народу.

Традиційна народна іграшка зазвичай обирає прості форми, уникає яскравих кольорів, вибагливих орнаментів. Насичена буттєвою та історичною інформацією, вона комунікативно близька дитині. Засвоєння такої іграшки разом із мовою і найкращими зразками фольклору (колисковими, казками, колядками, приказками, загадками) сприяє формуванню перших уявлень про навколишній світ, плекає паростки патріотизму.

Народна іграшка сприяє зростанню наймолодших громадян України на національному ґрунті. Вона має величезний емоційний вплив на особистість і служить благодатною основою для формування духовного світу дитини.

Бережно ставлячись до народних іграшок, створюючи їх своїми руками, діти відчують відповідальність за збереження й розвиток культури рідного народу.

Мистецтво української іграшки сприяє розвитку естетичних смаків, творчих здібностей. Софія Русова вважала обов'язковим глибокий аналіз естетичної творчості народу через іграшку і вказувала на те, що національна іграшка є частиною цієї творчості, а отже, часткою всього народу [11].

Народна іграшка має не лише екологічну, а й духовну чистоту. Зроблена з любов'ю, вона розвиває кмітливість, фантазію, збагачує моральний світ дитини, формує перші професійні навички.

Дослідник іграшки Олександр Найден підкреслював, що дитина має сприймати народну іграшку не як предмет побуту чи об'єкт гри, а як твір мистецтва, який потребує вивчення, певного аналізу, творчого наслідування. Таке ставлення до народної іграшки сприятиме її збереженню й духовному збагаченню дитини [7].

Отже, народна іграшка є насамперед явищем культури. Це пам'ять етносу, нації, народу, людства про своє історичне та доісторичне минуле. Емоційна дія образів, втілених у традиційній іграшці, допомагає залучити дитину до споконвічної культури народу. Для кожної нації виховання нового покоління є найважливішим складником національної культури. Передача йому культурно-історичних традицій батьків, дідів і прадідів завжди була гарантією вічного життя нації.

Українська народна іграшка – одне з національних надбань нашого народу. Через неї передається і зберігається соціально-культурний досвід, здійснюється зв'язок поколінь.

Кожна нація, кожен народ і навіть кожна соціальна група мають свої традиції, звичаї, обряди та свята, становлення яких відбувалося протягом багатьох століть. Через них розпізнається народ в його сучасному існуванні та історичному минулому; вони об'єднують окремих людей в одну націю.

Традиція – це те, що передається від покоління до покоління як загальноприйняте, загальнообов'язкове, перевірене минулим досвідом, визнане необхідним для забезпечення подальшого існування людини, спільноти, держави, суспільства. Її метою є закріплення й відтворення в нових поколіннях усталених способів життєдіяльності, мислення і поведінки [3].

Традиції завжди були запорукою існування міцної родини. Родинні традиції згуртовують сім'ю, адже в них закодовано найважливіші психологічні й етнічні аспекти – зерна розумного, доброго, вічного, засвоюючи які ще в дитинстві, людина формує правила поведінки дорослого життя та світогляд. Народний досвід виробив цілу систему таких кодових форм.

Декоративно-ужиткові традиції сприяють розвиткові свідомого ставлення до праці й творчості, вдосконалюють і зберігають навички, методи діяльності, формують естетичну культуру особистості. Традиції майстрів виховують старанність, самодисципліну, наполегливість. Традиції спільної систематичної праці привчають до відповідального ставлення й поваги до роботи.

Із найдавніших часів діти були активними учасниками трудових процесів,

разом із дорослими дбаючи про забезпечення матеріального достатку сім'ї. Людина, яка успішно закінчувала школу праці у своїй родині, ставала добрим господарем, батьком чи ненькою, вихователем власних дітей.

Сімейні традиції, засновані на національних, зазвичай передавалися наступному поколінню в ігровій діяльності. Моральні принципи, представлені емоційно, образно, театралізовано, засвоювалися легко й безпосередньо. Ідею залучення своїх нащадків до виробничих процесів родина реалізовувала через іграшки – зменшені предмети праці (сапки, грабельки, ціпки для обмолоту збіжжя, інструменти тощо), якими діти гралися під час дозвілля. Серед пам'яток трипільської культури є дитяча іграшка з кераміки – це візок на двох колесах із запряженими кінями. Отже, давні трипільці в іграшковій, ігровій формі родинного дозвілля привчали дітей до природного матеріального світу.

У наш атомний, урбанізований час українці не відмовляються від поцінування та дотримання народних та сімейних традицій, обрядів і звичаїв. У цьому контексті важливого значення набувають родинні реліквії, мистецькі вироби, навіть звичні побутові предмети.

За результатами проведеного нами опитування респондентів, які проживають у різних куточках Волині, понад 90% опитаних представників українських родин намагаються зберігати й передавати від покоління до покоління ікони, якими благословляли їх до шлюбу батьки; рушники, що були своєрідними оберегами сімейного затишку; весільний одяг; одяг немовляти та волоссячко з перших його пострижин. Сьогодні до цього переліку долучається й народна іграшка. Вирішення проблеми етнічного відтворення через родину є нагальною потребою сьогодення. Із розповідей представників молодого покоління волинських сімей, які були обрані об'єктом дослідження, стало відомо, що саме родина є для них основним середовищем, яке сприяє розвитку національних традицій. Вони вважають пріоритетною роль старшого покоління у формуванні художнього мислення молодших, у передачі їм набутого від пращурів досвіду народних традицій, звичаїв, обрядів, побутової поведінки.

Отже, через народне мистецтво ми пізнаємо особливості своєї нації. Глиняні, солом'яні чи дерев'яні іграшки вважаємо «минулим у сучасному». Називаємо домашніми оберегами предмети ужиткового мистецтва, виготовлені власноруч членами наших родин. І саме так забезпечуємо спадкоємність роду, передачу соціального й духовного досвіду наступним поколінням. Традиції, звичаї і обряди – це спільна історія, яка напуває наснагою до творчості і єднає нас.

Народна іграшка є особливою формою художньої творчості, що інтегрує в собі різні види народного мистецтва, поєднує матеріальні та духовні здобутки української культури, сприяє вихованню активної творчої особистості – продовжувача народних традицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Русова С. Вибрані педагогічні твори. К.: Освіта, 1996. – 304 с.
2. Найден О. С. Українська народна іграшка : Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості : [історико-енографічний посібник]. К. : АртЕк, 1999. – 256 с.

3. Герус Л. М. Українська народна іграшка. К. : Балтія-Друк, 2007. – 64 с.